

נוביני קרקובסקיה Nowiny Krakowskie

ארגון יוצאי קרקוב בישראל
Zwiazek Krakowian w Izraelu
Association of Cracowians in Israel

כתיבה, עריכה והבאה לדפוס: לילי הבר

ת.ד. 17209 תל אביב 6117102

cracowassociation@gmail.com

טלפון: 09-9579540 פקס: 054-4436366

<http://cracowassociation.blogspot.co.il/>

www.facebook.com/groups/cracowassociation

גליון 93, אוקטובר 2014 תשרי תשע"ה

בטאון ארגון יוצאי קרקוב בישראל

על סוכות ושמחת תורה בקרקוב

אומרים שבשעת ההקפות בשמחת תורה בבית הכנסת הרמ"א, נישא לפני ספרי התורה, דגל ישן, ירוק. אמרו שאת הדגל הביאו עמם יהודים מגורשים מספרד.

ועוד: מספר ההקפות בבית כנסת זה לא היה שבע, אלא שלוש וחצי, וזאת על שום אירוע מהעבר. פעם, לפני שנים רבות, פרצו פורעים לבית הכנסת, בשמחת תורה, בשעת ההקפה הרביעית, והרגו יהודים. לזכר האסון הזה היו מפסיקים את ההקפות ומתישבים על הרצפה ואומרים קינות.

בספרי הזיכרונות של אנשי קרקוב יש תאורים אחדים המתייחסים לחג הסוכות, וכך כותבת אסתר (סטינה) מנהיים לבית הולנדר, בספר זכרונותיה "זכרונות חיים": "בחג הסוכות הייתה לנו סוכה במרפסת מאחורי הבית. קישטנו אותה בערמונים ובציפורים עשויות מביצים מצוירות. רק הגברים ישבו בסוכה, שהיתה קטנה למדי. הנשים ישבו במטבח ושמעו את התפילה והשירה בזמני הארוחות, שהועברו מהגברים דרך דלת המטבח."

דבורה (דורקה) הנפלד לבית רפפורט כותבת בספרה "אלוהים, איפה היית?": "לפני חג הסוכות הוקמה בחצר הבית סוכה גדולה ויפה, וזו שימשה את כל דיירי הבניין. כשסבא שלי ימץ ואבא ערכו קידוש, עמדנו על הגזוזטרה כדי לשמוע. סבי ואבי אכלו בסוכה. היה להם שולחן, ואנחנו, הנשים, הבאנו להם את האוכל מדירתנו שבקומה השלישית.

יעקב לזר בזיכרונותיו כותב: "בביתנו, שברחוב וולניץ 10 בקרקוב, בנינו סוכה עם גג מתקפל. במשך כל השנה שימשה הסוכה כחדר נוסף, בו הייתי ישן. בסוכות, הועלתה הסוכה על הגג והוקמה סוכה כשרה למהדרין."

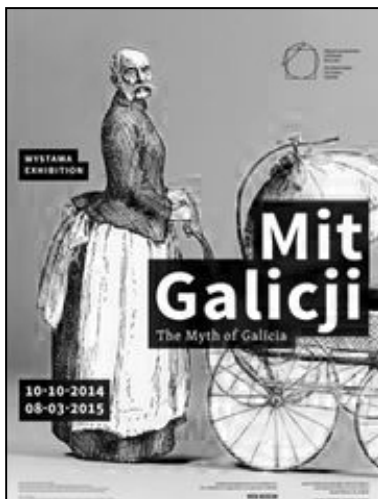
האחיות לבית ארנברג כותבות בספר "דבר הישועה" על סוכות שנת ת"ש (1939): "בימים כתיקונם היו מקימים שלוש סוכות בחצר הגדולה של הבית. כל סוכה היתה משותפת לכמה שכנים, ואכלו בה רק הגברים. נשים וילדים אכלו בבתיהם. באותם ימים טרופים אי אפשר היה, כמובן, להעזי ולהקים סוכה בחצר. אחד השכנים שגר בקומה העליונה, ארז עוז וגבורה, והסכים לבנות סוכה במרפסת ביתו שפנתה לחצר. היה במעשה זה מסירות נפש רבה כדי לקיים מצוות ישיבה בסוכה, ולזכות את הרבים. המרפסת היתה קטנה וצרה, הגברים, לפי תור, עלו אליה רק לדקות ספורות, כל אחד, עשו בה קידוש ואכלו כזית, מתוך פחד גדול שמא יתפסו ויתגלו..."

"המיתוס של גליציה"

במרכז לתרבות בינלאומית בקרקוב בכיכר המרכזית מוצגת תערוכה חדשה המספרת את הנרטיב הרב-תרבותי של גליציה: הפולני, האוקראיני, היהודי והאוסטרי. התערוכה פתוחה עד מאי 2015.

גליציה כבר לא קיימת. היא נעלמה ממפת אירופה בשנת 1918 יחד עם האימפריה האוסטרו-הונגרית, ובכל זאת היא קיימת עדיין בדמיון ובזיכרון הקולקטיבי של התושבים הנוכחיים. יש להם קשר רגשי ופסיכולוגי אליה, והוא מעצב את הזהות שלהם. התערוכה בקרקוב מבקשת לענות על השאלה בנוגע למקור ולמצבו העכשווי של המיתוס, מנסה לברר מדוע גליציה עצמה משמשת כמותג אטרקטיבי.

בתערוכה מוצגים ציורים, מסמכים מקוריים על חלוקת פולין בשנת 1772, סרטים, תמונות, מפות, הדפסים ישנים, מטבעות ומדליות.

פתיתים,

מרדכי לוסטגי, יו"ר ארגון יוצאי נובה סונץ בישראל, מדווח כי מול בית הקברות היהודי בעיר נפתחה מסעדה כשרה למהדרין. המסעדה הוקמה על ידי העמותה ע"ש הרב חיים הברשטס ז"ל, עבור החסידים הרבים הבאים להשתטח על קברו. המסעדה מגישה אוכל יהודי מזרח אירופאי והסועדים מתבקשים להשאיר תרומה כנדבת ליבם.

אתר האינטרנט של הקהילה

היהודית בקרקוב [http://krakow.jewish.org.pl/index.php?](http://krakow.jewish.org.pl/index.php?pl=strongy&nrstr=2&lang=e)

<http://krakow.jewish.org.pl/index.php?pl=strongy&nrstr=2&lang=e>

מדווח כי בשנים האחרונות חלים שינויים במבנה הדמוגרפי של הקהילה, וזאת הודות להצטרפותם של חברים חדשים. רוב המצטרפים הם בני הדור השני, שנולדו אחרי מלחמת העולם השנייה, וחלקם הם צעירים עם מקורות יהודים שרוצים לחזור ולהשתייך לדת ולתרבות היהודית.

הקריטריונים לקבלה לחברות בקהילה, על פי חוק הקהילות היהודיות בפולין הם: המצטרף הוא יהודי או שאחד מהוריו הוא יהודי, בעל אזרחות פולנית ומתגורר בפולין. בקשת הצטרפות לקהילה, מלווה בתעוד מלא כפי שנדרש בחוק המקומי, מאושרת על ידי מועצת המנהלים של הקהילה היהודית.

חברי מועצת המנהלים הם:

תדאוש יעקובוביץ, יו"ר

הלנה יעקובוביץ, סגן יו"ר

חברים: מינה גוטליב,

אלכסנדר אופוצ'ינסקי,

קריסטינה פודגורסקה.

הלבקוביצ'ים לא נכנעו

קיץ 1993. נסענו יחד עם אבי לביקור משפחתי בקרקוב ובמחנות בסביבה. אני גדלתי במשפחה מיוחדת, שני הורים ניצולי שואה וסביבם קרובי משפחה רבים שניצלו כל אחד בסיפור מופלא ומזעזע. מאז שהגיע ארצה בשנת 1946 יחד עם הוריו, אחותו ובני משפחה נוספים, אבא המשיך וסיפר כל השנים את תולדות חייו, סיפורי משפחה, חברים ולימודים בגימנסיה העברית. גם את סיפורי הגטו והמחנות שמענו לא פעם בפירוט רב כי לאבא היה זיכרון חזותי יוצא דופן ובקיאאות רבה בפרטים, תאריכים ומקומות. גם אמא, רבקה-מיקי לבית קמפל, שנולדה בלבוב, הסתתרה מספר שנים במהלך המלחמה בקרקוב, ושם אחרי המלחמה הכירה את אבי.

אמי סירבה להצטרף לביקור, לדבריה כשעלתה ארצה "עקרה גם את שורשיה מפולניה". אבא, שתמיד קיווה להחזיר מעט מהרכוש המשפחתי הרב שהולאם, התכוון לביקור ואף אסף מסמכים המוכיחים את בעלותם על מגרש גדול של 10 דונם ויותר, עליו עמד מחסן הברזל, שבזכותו ניצלו במהלך המלחמה.

מספר ימים נמשך המסע שלנו בקרקוב ובה איתרנו את כל הבתים של המשפחה ושל חבריו של אבי מהגימנסיה. סיירנו באתר של מחנה פלאשוב ומצאנו שרידים המוסתרים בעשב הגבוה, מצבות, גדרות ואף אנדרטה על גבעת ההוצאות להורג. אבא, שהיה אז כבר חולה וחלש, התעשת וחש מחויבות להעביר לאחי, לגיסתי ולבניהם את כל הסיפורים והעדויות ששפכו ממנו מהבוקר עד לחצות הלילה. הוא חזר למספר ימים להרגיש כ"מלך העיר", הנער הצעיר בן 19, עם פרוץ המלחמה, זה שניסו לחסלו ולהחרים את רכושו ועתה הוא שב עם משפחתו הקרובה ומסתובב חופשי, בטוח ומלא בתחושת ההישג שלו. "ניצלנו, שרדנו ואנו נמשיך ונעביר לדורות הבאים את מורשתנו היהודית". אבל מהרכוש לא הצלחנו לקבל אגורה.

אוגוסט 2005: אני תקוע בפקק תנועה באיילון צפונה, בדרך חזרה הביתה בגליל כשהטלפון צלצל. לאחר מספר שניות נשמע קול צלול וחזק באנגלית עם מבטא קל: "אתה הבן של לולק או של דורקה?" הייתי מופתע לחלוטין ורק לאחר מספר שניות עניתי: "כן, אני הבן האמצעי של לולק לבקוביץ, אתה זוכר אותו?" והאיש אמר: "בטח שאני זוכר אותו, אפילו את אבא שלו, משה לבקוביץ,

בחזית צריך המפקד גאת, פלאשוב 1946

משמאל לימין, נשים: דורה לבקוביץ, פייגלה הנדלר לבית לבקוביץ, מלה הנדלר כלתה של פייגלה. בשורה השניה: לאון הנדלר בן פייגלה, ליאון לבקוביץ מר ליס?

הזדמנות במהלך נסיעה מקצועית לבוסטון, ולבקר את נורברט ליס שגר בקונטיקט. לפני צאתי לארה"ב טענתי למחשב הנייד שלי מספר צילומים סרוקים שנשארו לאבא מהשנים שלאחר המלחמה, בטרם עלה ארצה. במהלך הביקור בביתו השיחה קלחה והייתי מופתע מהצלילות שלו והיכולת המפתיעה לקפוץ בין רגע במכונת הזמן 70 שנים ולהעלות פרטי פרטים על הבית של הוריו שהיה צמוד לבית אבי, סיפר אנקדוטות מרגשות על אח ואחות של אבי, פישק לבקוביץ ודורקה (פינקספלד) שהיתה אז בת 15, בת גילו של נורברט, שהיתה שחינית וחברה בצופים.

הראתי לנורברט מספר צילומים משפחתיים, שאת חלקם הכיר וידע לזהות את כל האנשים המצולמים. אחד הצילומים המרגשים ביותר היה של מספר ניצולים מבני משפחת לבקוביץ שחזרו למחנה פלאשוב לאחר המלחמה בחורף של 1946 ונעמדו לפני הצריף של המפקד - אותו בנין דו-קומתי ממנו צלף להנאתו אותו נאצי ארור, אמון גאת, בכלואים. הבניין אז עוד עמד (אח"כ נהרס והועלם כמו יתר שרידי המחנה) והם נעמדו לפניו כמו אומרים: "ניסיתם להשמיד אותנו ולא נכנענו. לא כולם חזרו, אנחנו חולים ופצועים אך רוחנו לא נשברה. לא נכנענו".

(המשך בעמוד הבא)

וגם את הסבא שלו שלמה לבקוביץ שאתה קרוי על שמו".

הייתי המום. הבנתי שאני מדבר עם איש שהכיר את בני משפחתי שכבר עברו מהעולם, והיתה לי תחושה כאילו מישהו מהעולם הבא מתקשר אלי לספר לי פרטים שהוא היחיד בעולם הזה שעדיין יודע. לא הכרתי את האיש, ידעתי ששמו נורברט ליס, והבנתי שהוא צריך להיות למעלה מ-80, ושהוא הכיר היטב את משפחתי לפני 60-70 שנים. למרות שמעולם לא נפגשנו ולא שוחחנו קודם - השיחה קלחה, והוא הפליא אותי בזיכרון של פרטים: שמות, מקומות ותאריכים. הוא הרעיף מחמאות רבות על אבי, לולק, ועל בני המשפחה האחרים עד שדמעות התרגשות עלו בעיני.

השיחה הבלתי צפויה הזו נמשכה דקות ארוכות. לא יכולתי שלא לחשוב על צירוף הנסיבות שהביא לשיחה הזאת. שילוב של מזל, פלאי הטכנולוגיה - אינטרנט ורשת טלפונים ובעיקר רצון עז של בני הדור השני והשלישי להתחקות על בדלי הסיפורים והעדויות מהניצולים שעדיין חיים. בעיקר הצטערתי שוב על כך שאבי, שנפטר ב-1997, לא סיפר לי על האיש הזה ולא זכה לשוחח איתו, למרות שהם חייבים את חייהם אחד לשני במשך למעלה משלוש שנים שבהם שהו יחד בגטו של קרקוב ובמחנה פלאשוב.

ספטמבר 2005: החלטתי לנצל

הלבקוביצ'ים לא נכנעו (המשך)

התחלנו לזהות את המצולמים: משמאל דורקה האחות הצעירה של לולק, לצידה פייגלה לבקוביץ (דודה של לולק, אחותו של משה לבקוביץ שהיתה נשואה למשה הנדלר שנספה), מאחריה בנה ליאון הנדלר, ולפניו כלתו מלה הנדלר (לבית נלקנבוים) שתינוקם אברהם-רומק נולד מיד בסיום המלחמה, במאי 45. מימין עומד שם גם ליאון לבקוביץ, האח הצעיר של משה ופייגלה, שאיבד את אשתו וילדיו במלחמה. והיתה עוד דמות אחת, מצד שמאל שלא הכרתי ולא זכרתי שאבא סיפר משהו עליה. ראיתי שנוברט מתרגש ומשתתק: "חכה רגע, אני מכיר את הצילום הזה". הוא עלה באיטיות מהמטבח לקומה השניה בביתו, וחזר לאחר מספר דקות עם קופסת נעליים ישנה, אותה הניח על השולחן. מתוך הקופסא הוציא צילום קטן, שחור לבן, מעט דהוי, גזור בסלסולים כפי שהיה מקובל אז. אותו צילום בדיוק. מדהים!

"האיש השישי, זה בצד שמאל

שלא הכרת, זהו אבא שלי" כך סיפר נורברט. "גם הוא שרד את המחנות וחזר אחרי המלחמה לקרקוב לחפש את קרובי משפחתו. שנים לאחר מכן, כאשר חזרתי מגרמניה ופגשתי את אבי, הוא מסר לי את הצילום הזה ולא הוצאתי אותו מהקופסה עד היום. אגב, אביך לולק הוא שצילם את התמונה בפלאשוב, וגם שכפל את הצילומים, ולכן הוא לא מופיע בתמונה".

נורברט המשיך וסיפר לי את על השנים שבהם עבד במפעל של משפחת לבקוביץ, שסיפק מוטות ברזל לבניה לגרמנים ולפולנים במהלך שנות המלחמה, עד 1943. כך, בזכות רישיון העבודה שסידרו לו הצליחו הוא ובני משפחת לבקוביץ להמשיך לעבוד ולהתקיים בשנים הקשות בגטו ובמחנה פלאשוב. עוד סיפר כיצד היו צועדים את המרחק הרב מהמחנה עד למחסן הברזל הגדול ברחוב הראשי של העיר סטרווישלנה מספר 33, מעבר לגשר הנהר וויסלה.

"מדוע לא חידשת את הקשר עם

הלבקוביצ'ים אחרי המלחמה?" הקשיתי על נורברט, "הרי ביקרת בישראל הרבה פעמים". הוא השתק ודמעות החלו לזלוג מעיניו. הבנתי שישנם סיפורים שלא ניתן לברר עד תומם, ולא המשכתי לחקור בנושא זה שמסקרן אותי עד היום. הצטלמנו לפני שנפרדנו כדי שאוכל לספר על כך לבני המשפחה שלי.

בדרך הארוכה חזרה לבוסטון חשבתי על צירוף המקרים הנדיר האופייני לסיפורי הניצולים: שני אנשים זרים, יחידים בעולם, אשר מחזיקים שנים רבות בעותק של אותו צילום בן 60 שנים. כל אחד מהם מכיר חלק מהסיפור של אותו צילום ורק צירוף מקרים והכרה תודה והערכה לעוז ליבם של המצולמים הביא אותנו להיפגש ולהשלים את התמונה.

הסיפור מוקדש לזכרם של עשרות בני משפחותיהם של אימי ואבי שנספו בשואה ולכבודם של המעטים ששרדו, השתקמו וגידלו דורות לתפארת.

שלמה לבקוביץ

ועידה עולמית של "המזרחי" בקרקוב

אכזבה ראשונה מהנהגת התנועה "תורה-ועבודה" נועדה לי בוועידה העולמית שנערכה בקראקא, בתחילת אלול תרצ"ד. באתי כרכז "בני עקיבא" בגליציה המזרחית, צעיר נלהב, צעיר הצירים, כדי לפגוש את ראשי התנועה, ובמיוחד אלה הבאים מארץ ישראל, שאת שמותיהם כבר ידעתי ופניהם לא ראיתי...

הוועידה עצמה החלה דיוניה ברגל שמאל, בהתמקחות קולנית ובהתרוצצויות על אישור המנדטים ובחירת הנשיאות, כאשר בראש המחנה האחד בולט משה קלמר ולעומתו מרעיש עולמות, בצורה בלתי מובנת, לוי יצחק יונגסטר. מחזה זה, שעוד לא הייתי רגיל בשכמותו, ממש דיכאני.

האוירה האפרורית לא היה בה אף רגע של התרוממות רוח, שום רעיון או דבר תורה. התחלתי להשתעמם ולהצטער על בואי. לחברי דב קנוהל אף גיליתי כוונתי לעזוב באמצע. הוא שידלני להשאר לוועידת "המזרחי" שעמדה להפתח, ואמנם נשארתי ולא הצטערתי...

נודעה לי שעת בואו של הרב יצחק ניסנבוים מוורשה, מטיף ציוני מעולה, סופר דגול, עוזרו של הרב שמואל מוהליבר ומזכירו. יצאתי עם אחרים לקבלו בתחנת הרכבת. אישיות לבבית זו עשתה עלי רושם בליימחה. הצלחתי להידחק ולעלות על מדרגות מרכבתו וללוותו בעמידה עד לבית מלונו. בלעתי כל מילה שיצאה מפיו, והוא דיבר בשקט, בהברה ליטאית מודגשת.

פתיחת הוועידה של "המזרחי העולמי" היתה במצב רוח חגיגי. האולם הגדול בבית קולנוע מרכזי, מקושט דגלי

התנועה הלאומית, היה מלא וגדוש יהודים נלהבים, טיפוסים מזרח אירופאים אופייניים, עשרות מרבני פולין עם מגבעות רחבות שוליים, משלחת מכובדת מגרמניה ודוקטורים בעלי שם בראשם, מנהיגי התנועה מארצות הברית, אברכי ישראל עם קפוטות ארוכות וצעירים בתלבושות חצי-צבאיות של "השומר הדתי" כסדרנים.

מסביב לראשי ההנהגה המרכזית, הרב מיימון והרב בר-אילן, התגודדו העסקנים המרכזיים. ליד הראשון – בעיקר מאנשי פולין, גליציה ורומניה, ובמחיצת השני – צירי גרמניה, אמריקה ואנגליה. היה זה אירוע שהטביע חותמו על הקהילה המפוארת אשר בה חי ופעל הרמ"א (רבי משה איסרליש, מגדולי הפוסקים ובעל "המפה" על "שולחן ערוך"). הדי הוועידה הגיעו לכל עיר ועיריה ברחבי המדינה ומחוצה לה. לנאומים הפוליטיים היה משקל מיוחד לרגל המצב המסוכסך בתנועה הציונית. כלפי פנים היה ערך מיוחד להרצאתו של הרב משה אביגדור עמיאל מאנטוורפן, שקרא לאוריינטציה על היהדות הדתית ולאפשרות התקרבות ל"אגודת ישראל"...

ראיתי את תנועת "המזרחי" בגדולתה. מאז, דומה, כי לא היה לה עוד מעמד כזה.

ד"ר יצחק רפאל
"לא זכיתי באור מן ההפקר"
הוצאת ידיעות ספרים (עידנים) 1981

הערה: חלק מהנאומים בוועידה נישאו בחצר זיסר ברחוב קרקובסקה 13.

הוצאות אחרונה לאי שטרט שילט דמי חצר לשנת 2014 בסך 150 ₪
לחן המחאה לת.ד. 17209 תל אביב 6117102 לח'י'כין 338 הצהרה בנקאית
לח'י'כין 2167/89 בנק אי'אד (13) סניף הסדנאות הרצליה (079)

שואת יהדות פולין: מדוע רב היהודים לא התגוננו?

ניירות אריים או לשבת במסתור במשך כל התקופה. על מנת לחיות בתור פולני בין פולנים דרושים היו (א) "מראה טוב" ללא מאפיינים שמיים, המשותפים לרוב יהודי פולין, שימשכו את תשומת ליבו של המלשין האנטישמי הפוטנציאלי; ו - (ב) ידיעה טובה של השפה הפולנית והעדר המבטא שהיה אופייני ליהודים רבים.

לעומת זאת, על מנת לבלות את הזמן במסתור דרוש היה כסף רב מאוד, הן כתשלום למארח והן להוצאות אחרות. כאן היה יתרון לחיים בניירות אריים, אך קושי נוסף היה הסכנה המתמדת שמכר פולני כלשהו יזהה את ה"פולני", ישמח על הפגישה ודבריו יגיעו לאוזניים לא נכונות.

במשטרת הגטו בערים אחדות היתה מחלקה מיוחדת שאנשיה היו מסתובבים בחלק ה"ארי" של העיר ומחפשים יהודים שחיים שם כפולנים. מי שנתפש הובא לגטו או ישירות לגרמנים - א.ש.]. משותפים לכל סוגי המסתתרים ה"מאושרים" היו חיים בפחד מתמיד מפני שכניהם, מעבידם או אנשים איתם באו במגע. למרות כל המכשולים האלה מספר לא מבוטל של יהודים ניצלו במסתורים או בעזרת ניירות אריים.

תחילתה של ההשמדה המאורגנת היו כידוע פעולותיהם של האינז'נרגרופן במזרח פולין, באוקראינה ובליטא. ידיעות אודות הטבח הנורא באזורים אלה הגיעו באופן חלקי לגטאות ולריכוזי יהודים במערב פולין הכבושה. בהמשך התחילו להעלים גטאות שלמים גם במערב פולין, אולם כל אלה לא שמו קץ לאופטימיות של הציבור היהודי.

מה היו מנגנוני ההגנה שלו? ראשית, הייתה נטייה לא להאמין לסיפורים על זוועות אלה. כך, למשל, אנשים בודדים הצליחו לברוח מאתרי ההשמדה וסיפרו מה שראו שם אולם לא האמינו להם. האמינו שהחיסולים הם תופעה מקומית, שיש גטאות המיועדים לחיסול ואחרים לא. היה "ברור" שערים מסוימות אינן יכולות לתפקד בלי (בעלי המלאכה) היהודים. גורם נוסף השולל חיסול הגטו הייתה האמונה כי הגרמנים אינם יכולים לחסל כוח עבודה שאינו עולה להם דבר. זה נוגד את השכל הישר והגרמנים הרי מאורגנים היטב ויעילים מאוד.

(המשך בעמוד הבא)

התכוונו להשמיד. המטרה הסופית של כל הפעולות האלה הייתה להבטיח צייתנות לשלטונות ולמנוע התנגדות כלשהי למשלוחים מסודרים ל"מחנות עבודה במזרח" - זה היה היעד שנמסר לנשלחים לאתרי ההשמדה.

גורם נוסף שתרם להפיכת ההצלה לכמעט בלתי אפשרית היה היחס לו זכו היהודים משכניהם הפולנים, האוקראינים, הבלרוסים והליטאים. לא הייתה זאת רק אנטישמיות. למשל, שכנים אלה היו מלשינים על יהודי שהצליח להסתתר אצל לא יהודים, והיו מקבלים תמורת זה תגמול נאה מהגרמנים. המחבר מציין, וכנראה בצדק, כי הספיק מספר קטן של נוכלים כאלה כדי לגרום ליהודים לפחד מהחיים בצד ה"ארי".

הגרמנים גם הצליחו להעמיק את התהום בין הציבור הפולני והיהודי על ידי גיוס המשטרה הפולנית ומכבי האש לעזרה באקציות המשלוחים. חוץ מאלה שהיו חייבים למלא את פקודות הכובש, היו גם פולנים בודדים שעזרו לגרמנים בהתנדבות ובסיפוק רב. היו גם פוגרומים אותם עשו פולנים מעטים ביוזמתם.

היו בפולין שתי מחתרות: "צבא העם" (Armia Ludowa) ו"צבא המדינה" (Armia Krajowa). יהודים שהצליחו להימלט לערות יכלו להיות קורבנות לפרטיזנים, במיוחד מה-AK. כל אלה גרמו לכך שהיהודים בין אם בגטאות ובין אם בצד ה"ארי" הרגישו את עצמם מאוימים על ידי העם שבתוכו היו שנים רבות.

המחבר מונה ומפרט מספר גורמים אשר הקשו על ההסתתרות בצד ה"ארי" או הפכוה לבלתי אפשרית. למרות האמור בסעיף הקודם היה מספר לא רב של יהודים שהיו מספיק חזקים כדי לנסות דרך זו. הפחד מפני עזיבת הגטו היה מובן לאור האמור לעיל.

גורם נוסף היה ההכרח להיפרד מקרובים שלא יכלו להצטרף. קשה מאוד היה למצוא משהו שיהיה מוכן להסתכן ולהחביא בביתו יהודים. העונש על כך היה מוות בירייה. בקיצור, קשה היה למצוא מי שקוראים לו היום "חסיד אומות העולם". מי שכבר התגבר על המכשולים האלה עמד בפני השאלה כיצד להסתתר: לחיות כמו פולני עם

המונח האומלל "כצאן לטבח" אומץ ופורסם על ידי הפרטיזן הוילנאי והמשורר אבא קובנר. נכון, רוב יהודי פולין לא התגוננו בימי השואה, אך מדוע? השאלה שנשאלת בדרך כלל על ידי אנשים שלא חזו את אימי אותה התקופה, נשאלת בישראל אך גם בארצות אחרות.

ניסיון נאה ומוצלח לענות לשאלה קשה זו נעשה על ידי הפולני Grzegorz Kołacz בספרו Czasami trudno się bronić ("לעתים קשה להתגונן") בהוצאת WaiP (Wydawnictwa Akademickie i Profesjonalne) בפולין.

התרשמתי מהספר עמוקות, ואנסה בשורות אלה לסכם את ראשי הפרקים של כמה תשובות לשאלה שהוצגה. כמובן שאין זה תחליף לתרגום מסודר של הספר אשר עשוי לתת מושג על הסיבות השונות שגרמו לתופעה הבלתי מובנת לכאורה. ספרות השואה הינה ענפה ביותר, ואיני מתיימר להכיר את כולה או אף את מרביתה. אולם, טרם ראיתי עבודה המנסה לענות על שאלה ספציפית זו, ולעומת זאת נדמה לי כי התחמקות מתשובה לשאלה זו הינה שכיחה למדי.

אשתדל לעמוד כאן על מספר נושאים שחשיבותם להתנהגותם של יהודי פולין בעת השואה גדולה מאוד בעיני. נושאים אלה תוארו בפרוטרוט בספר, תוך מתן דוגמאות רבות ותיעוד מקיף ביותר. מתוארות פעולות הגרמנים שהפכו את הצלת היהודים לבלתי אפשרית. בין אלה מתוארות פעולות שגרמו לפחד משתק ובצידן פעולות הנותנות ליהודים תקווה.

כך, לפי אחד המקורות, מספר שבועות לפני שהוחל בגטו ורשה במשלוחים למחנה השמדה פורסמו על ידי הגרמנים מאמרים רבים בהם התפארו בכך שהצליחו להפוך את היהודים, אשר תמיד (לדעת הנאצים) התפרנסו ממסחר ותיווך, לאלמנט פרודוקטיבי. סביר כי משתמע מכך שהיהודים נחוצים למאמץ המלחמתי. הגרמנים שכנעו את הציבור היהודי בקיום אחריות קולקטיבית, וכך אפילו אלה שיכלו להתנגד לא עשו זאת, כי חששו לגורל משפחותיהם וידידיהם. הגרמנים גם סכסכו בין היהודים על ידי מתן הטבות לקבוצות מסוימות ויצירת קנאה ושנאה בתוך הציבור אותו

שואת יהדות פולין: מדוע רב היהודים לא התגוננו? (המשך)

בשלב הקריטי ביותר, במגרשי המשלוחים למחנות השמדה בתאי גזים, יהודים רבים מאוד עדיין האמינו כי המשלוחים באמת מיועדים למחנות עבודה והאמונה הזאת גם הרגיעה במידת מה את הנשלחים וגם שיחקה לידי הגרמנים יותר מכל השקרים אותם יכלו להמציא.

ומדוע היהודים לא ברחו מפני הנאצים? במרבית המקרים פשוט לא היה לאן! מכלול הגורמים, שפורטו בסיכום קצר זה, תרם תרומה משמעותית ביותר למצבם הנפשי הירוד של יהודי פולין ולכך שההתנגדות הפעילה של היהודים הייתה נדירה; המחבר מנסה

בספרו להסביר התנהגות, לכאורה בלתי מובנת, זו ולדעתי גם מצליח לעשות זאת ברוב המקרים.

היה רצוי שיופיעו מחקרים היסטוריים נוספים שישכנעו את הציבור בבנאליות של תאור ההשמדה בעזרת המונח "הלכו כצאן לטבח".

פרופ' אורי שמואלי

בית הספר "תחכמוני" בקז'ימייז'

"תלמוד תורה" או "כתר תורה", ובית ספרנו היה מזולזל בעיניהם, מכיוון שלדעתם מיעט בלימודי קודש. ההורים מחוגי הציונים הכלליים שלחו את בניהם לבית הספר העברי על שם ד"ר הילפשטיין, שהאפיל על בית ספרנו בגודלו ובמספר תלמידיו, בהיותו בית ספר המוכר על ידי השלטונות..."

בבית הספר למדו מקצועות כלליים ולכן הוכר ע"י שלטונות פולין, אולם בוגריו לא יכלו להתקבל לאוניברסיטה על סמך התעודות של בית הספר. מי שרצה להתקבל בהמשך לאוניברסיטה, למד את שנת הלימודים האחרונה בבית ספר תיכון פולני או בגימנסיה העברית. בית הספר חנך את תלמידיו ברוח התורה והמסורת הדתית – לאומית. לפני הצהריים למדו לימודי קודש בעברית, במבטא אשכנזי, ואחר הצהריים לימדו מקצועות כלליים חילוניים בשפה הפולנית. וכך, בית הספר היה מנוהל על ידי שני מנהלים: הרב מ.י. קליגר ללימודי קודש ו-ד"ר ד. זונשטיין ללימודי חול.

אחר הצהריים התקיימו חוגים ובהם למדו לימודי ארץ ישראל, תולדות ה'חלוץ' וחוגי ספורט שונים. היחסים בבית הספר היו של כבוד הדדי, הבנת הזולת ועזרה הדדית."

במחזור האחרון של בית הספר למדו 400 תלמידים וסגל ההוראה כלל 24 מורים.

הבנין ששימש את בית הספר "תחכמוני" ברחוב מידובה 26

בית הספר נוסד בשנת 1927, בסיום המחזור הראשון של ה'חדר העברי' של 'המזרחי' ברחוב קופה 16, על מנת לשמור על המשכיות ולהקים תיכון דתי המבוסס על עקרונות ה'חדר העברי'. בית הספר שכן ברחוב מידובה 26, והיו בו שלוש כתות אשר למדו בצריף קטן. כך פעל בית הספר במשך שנתיים, עד 1929, אז נסגר בית הספר לשנתיים ונפתח שנית בשנת 1931, בבניין חדש בן 4 קומות ובו 13 חדרי כיתה גדולים.

וכך כותב אליעזר צוריאל, לבית בורנשטיין, בספרו "בהמיר ארץ ובמוט הרים" על בית הספר:

"בתום חופשת הקיץ, לקראת כניסתי לכיתה ב', עבר בית הספר מרחוב קופה לבניין חדש ברחוב מידובה 26. באותה עת נחשב הבית למפואר ולמשוכלל. מצוייד בחימום מרכזי, קירות חדרי המדרגות והמסדרונות מצופים אבן שיש, כיתות מרווחות, מרוהטות בשולחנות שליד כל אחד ישבו שני תלמידים בלבד. פעמון חשמלי החליף את פעמון היד. לכל מראה מהודר וחגיגי, אך מכיוון שנפתחה בבניין גם גימנסיה, כהמשך לבית הספר היסודי, היו גם כעת כיתות ששוכנו בצריף ארוך שעמד בחצר, מחולק לחדרים נפרדים.

הגימנסיה נשאה את השם "תחכמוני". על לוח שיש בכניסה לבניין החדש נחרתו לזיכרון עולם שמות העסקנים שעמלו להקמתו. זכורים לי מספר שמות, מהם: ר' משה אלטר, בוכוויץ, בסטר, שנור, באומינגר, שפריצר, מלצר והיו עוד נוספים....

לימודי בבית ספר פרטי היו כרוכים בקורבן מצד הורים. התשלום הנגבה כשכר לימוד היה גבוה. זכור לי שבשנת 1938 הגיע שכר לימודי, אחרי הנחה, לסכום של 56 זהובים לחודש, סכום השווה לרבע משכורתו של פקיד בינוני נשוי. בני שכנינו בבית המגורים שלנו נשלחו לבית ספר עממי ממשלתי ברחוב וונסקה, המצוי בתוככי קז'ימייז', שרוב רובם של תלמידיו היו יהודים ובו לא נדרש תשלום כלשהו....

מבין המורים ללימודי קודש ועברית, בכיתות הנמוכות, זכורים לי השמות: פרלמוטר, קוניס, רוזנבלט, אדלשטיין, קיבץ וזלמן ומבין המורים למקצועות כלליים: דודלס, קריגר, שטיינלאוף, אורינגר. כשרת בית הספר שימש מר טננבאום ולצידו עבד שרת נוצרי, מר מאליק. המורים היהודים למקצועות הכלליים התהלכו בבית הספר גלוי-ראש כדבר המובן מאליו, דיסוננס בולט באווירה הכללית של בית הספר "המזרחי" ולהתנהגות אליה חנך בית הספר את חניכיו.

החוגים החרדיים שלחו את בניהם לבית ספר

בתי העלמין היהודים בקרקוב, קז'ימייז' ופודגוז'ה

בית העלמין ברח' היהודים

בית העלמין של הרמ"א

בית העלמין הצמוד לבית הכנסת של הרמ"א (ר' משה איסרליש) ברחוב שרוקה (Szeroka) מס' 40 נפתח לקבורה בשנת 1552, לחללי מגיפת הדבר שהתחוללה בשנים 1551/52, והפילה חללים רבים (כמאתיים מתים בשנה). בית העלמין נבנה באופן בלתי חוקי על חלקה בשטח של 45 דונם, שנקנתה כבר בשנת 1533, והקמתו אושרה בדיעבד. שער הכניסה לבית הקברות היה ברח' יעקובה (Jakuba), סמוך לקברו של ר' יום טוב ליפמן הלר.

בית עלמין זה הוא מהעתיקים ביותר שנשתמרו בפולין והמצבה העתיקה ביותר בו היא משנת 1553. בין רבני קרקוב נמצא את קבריהם של: הרמ"א - שעל מצבתו חרוט המשפט "ממשה ועד משה לא קם כמשה" (נפטר ב-1572), נתן נטע שפירא (נפטר ב-1633), יואל סירקס (נפטר ב-1640), יצחק יעקובוביץ, מייסד בית הכנסת 'איזיק' (נפטר 1653), יום טוב ליפמן הלר (נפטר ב-1654).

במחצית הראשונה של המאה ה-19 נפתח בית עלמין חדש, ובבית העלמין הזה נקברו רק מעטים. השער שברחוב יעקובה נסתם ובמקומו נפתח שער חדש, הקיים עד היום, סמוך לכניסה לבית הכנסת של הרמ"א. במשקופו של השער נקבע לוח אבן וזו הייתה לשונו:

*"בית עלמן הישנה ומקום קברת הגאונים
נתיסדה מכופת הקהלה בשנת ש"א לפ"ק"*

במהלך המאה ה-19 הוזנח בית העלמין. רק המצבות של גדולי הדור זכו לתחזוקה מתאימה, החלק הארי של המצבות התפורר, נסדק ונפל. בתקופת מלחמת העולם השנייה נהרס בית העלמין כמעט לחלוטין, ורק כתריסר מצבות בלבד נותרו עומדות.

במהלך השנים שלאחר המלחמה הוצבו למעלה מ-700 מצבות במקומן ועברו תהליך של שיפוץ. באותן שנים נאספו שברי מצבות, שנמצאו בבית העלמין ובסביבתו, ושובצו בקיר פנימי של בית העלמין. קיר פסיפס זה מכונה היום בשם "כותל הדמעות", והוא הפך לאתר זיכרון לקהילה היהודית של קרקוב שחרבה בשואה.

בית העלמין ברחוב מיודובה

בית הקברות המכונה בית הקברות החדש בקצה רחוב מיודובה (Miodowa) הוקם בשנת 1800 בשטח שמחוץ לקז'ימז' ההיסטורית, על שטח אדמה שנרכש על ידי הקהילה מנוזרים, לאחר שבאוקטובר 1799 הוציאו האוסטרים צו לסגירת בית העלמין של הרמ"א. בשנת 1804 התחילה הקהילה לקבור כאן את המתים. במהלך השנים הורחב שטח בית העלמין מספר פעמים, ושטחו הכולל הגיע לפני מלחמת העולם השנייה ל-22 הקטר (220 דונם); היום שטחו הוא 19 הקטר (190 דונם).

בית העלמין מוקף חומה ובה שער הפונה לרחוב מיודובה. בית טהרה ניצב לתפארה משמאל לשער הכניסה. היום מאוחסנים בקומת הקרקע של אולם הטהרה הפריטים אשר שימשו בעבר לטהרת המת. החדרים שבקומת הקרקע, מול השער, משמשים היום את השומר הפולני, המשמש גם כגן ומשגיח של בית העלמין. בכל יתר שטח הבניין מתגוררות משפחות פולניות.

(המשך בעמוד הבא)

על פי הידוע לנו, בית העלמין היהודי הקדום ביותר הוקם בקרקוב בסוף המאה ה-13 או בתחילת המאה ה-14, כשראשוני היהודים התיישבו בעיר, סמוך לכיכר העיר העתיקה. באותה עת היה מרכז החיים היהודיים ב"רחוב היהודים" (ulica Żydowska), ושם בנו היהודים, לצרכיהם, שני בתי כנסת ובית עלמין. בית העלמין נבנה כנראה מעבר לחומה, בקרבת שער היהודים.

בשל התרחבות האוניברסיטה היאגלונית, שנוסדה בשנת 1364, נאלצו היהודים למכור את השטח עליו ניצבו כל נכסיהם ומוסדות הדת שלהם, שני בתי הכנסת, בתי חולים, בית מרחץ ובית העלמין (1469). השטח "טואטא" משרידי היישוב היהודי, ובמקום נבנו בנייני קולגיום נוספים של האוניברסיטה. מעבר היהודים לאזור כיכר שצ'פאינסקי (Plac Szczepanski) דמה כמעט לגירוש, ואילץ את הקהילה היהודית לבנות את כל מוסדותיה מחדש, פרט לבית עלמין. הקהילה המשיכה לקבור את מתיה בבית עלמין שברחוב היהודים עד הגירוש הסופי מקרקוב, בשנת 1495.

בית העלמין ברחוב שרוקה

בשנת 1335 החלה ההתיישבות היהודית בעיר קז'ימייז', המוקפת חומה. לאחר גירושם של היהודים מקרקוב, בשנת 1495, הורחבה ההתיישבות היהודית במקום. לצורך קבורה נבחרה חלקה בקצהו של רחוב שרוקה, שבקצהו האחר נמצא בית הכנסת הישן 'אלטשול' (Stara Synagoga). החלקה נקראה 'המגרש הגדול', ובמפות ישנות היא מופיעה בכינוי 'בית הקברות הישן' (Stary Cmentarz). שטח החלקה שמול בית כנסת רמ"א, היה קטן מאוד, וזה הלך והתמלא במהלך השנים, עד לשנת 1551.

בשנת 1808 הוציאו האוסטרים צו המחייב להרחיק את המצבות מבית העלמין, ובמאמצים נשמר ההקדש

המגרש הגדול ברחוב שרוקה – סטארי סמנטאד'

המוכר לנו כיום, והוקף בחומות חדשות. לפי עדותו של מאיר בוסאק "נעלמו" חומות אלה בשנים 1943-1945, וכיום מוקפת החלקה בגדר סמלית חדשה ומסוגנת.

בתי העלמין היהודים בקרקוב, קז'ימייז' ופודגוז'ה (המשך)

שטח בית עלמין היה שני הקטר (20 דונם), והכניסה אליו הייתה מרח' ירוזלימסקה, ומכאן אף נגזר שמו - ירוזלימסקה.

בית העלמין נסגר בתחילת מלחמת העולם השנייה, כששליש ממנו לא היה מנוצל. על שטחו הקימו הגרמנים חלק ממחנה פלאשוב (Plaszów), ובחורף 1942/43 הקימו בשטחו בית מרחץ ומכון להדברת כינים. כבר בשלבי הבניה הראשונים של בית המרחץ, ובמהלך כל שלבי הרחבתו, נתקלו הבונים בעצמות הקבורים. וכך, נחפר בסביבה בור ולתוכו הושלכו עצמות המתים.

פיצוץ בית הלוויות על ידי הגרמנים, 1944

בית העלמין החדש ברחוב אברהמה 3

בית העלמין שברחוב מיודובה הלך והתמלא, ובשנת 1926 רכשה הקהילה הקרקובאית חלקת אדמה בכפר וולה דוחצ'קה (Wola Duchcka). החלקה גבלה בשטח בית העלמין ירוזלימסקה, והופרדה ממנו רק על ידי הרחוב. באפריל 1932 חנכה הקהילה את בית הקברות עבור יהודי קרקוב.

שטחו של בית העלמין, שהכניסה אליו הייתה מרחוב אברהמה, היה 10 הקטר (100 דונם), כולל הרזרבה מעבר לחומה. בשטחו הוקם בית לוויית מרשים בסגנון ביזאנטי שכלל חדרי טהרה.

עד קיץ 1942 קברו במקום את המתים מהגטו היהודי שהוקם במרץ 1941, ואז הורו הנאצים על הקמת מחנה העבודה פלשוב בשטח בית העלמין.

עם חיסול גטו קרקוב במרץ 1943, והעברת שארית הפליטה למחנה העבודה פלשוב, בחר אמון גט, המפקד הגרמני של המחנה, להשתמש באולם המפואר של בית הלוויות כאורווה. שולחן השיש היקר, ששימש לרחצת המתים, הוסר והרצפה נעקרה, כל הכלים והאביזרים המיועדים לטהרה נזרקו החוצה. חדרי הטהרה הפכו לדיר חזירים ולול לעופות ולאווזים. חלקו השמאלי של הבניין הפך לרפת לבקר ולאורווה לסוסים עם כניסה מהצד האחורי.

באגף השמאלי, שהיה מכוסה כיפה קטנה, יועדה קומת הקרקע לנפחיה והקומה הראשונה - לבית מלאכה לאוכפים ומושכות. לקיר האגף הזה הוצמד גם צריף למגורי הרפתן. החלק המרכזי של הבניין, אולם הלוויות הגדול והגבוה, חולק על ידי תקרות ביניים לכמה קומות שנוצלו, בין היתר, לאחסון קש ומספוא.

עם הקמת קומפלקס חדש למשק בעלי החיים במחנה, נהרס הבניין המפואר של בית הלוויות בפיצוץ אדיר, לשמחת ליבם של הגרמנים.

בבית הקברות נותרו למעלה מ-7,000 מצבות, והמצבות העתיקות ביותר הן משנות ה-40 של המאה ה-19. רוב הכתובות שעל המצבות הן בשפה העברית, אך נמצאו גם מצבות שהכיתוב הוא בפולנית ובגרמנית; רוב המצבות עשויות אבן גיר, אשר התפוררה במהלך השנים, ומיעוטם - שיש. כ-25% מהמצבות שבבית הקברות שבורות.

בית הקברות פעיל מאז הקמתו ועד היום, למעט שנות השואה. בתקופת השואה חולל בית הקברות ושימש כמקום לאימונים עבור הגרמנים. בשנת 1957 שופץ בית הקברות והוקמה בו אנדרטה העשויה משברי מצבות אשר הובאו ממקומות שונים בפולין, לזכר קדושי השואה. חלק מהקירות שסביב בית הקברות הוקמו אף הם משברי מצבות שנמצאו בשטח בית העלמין ובבתי העלמין בפודגוז'ה - עליהם הוקם מחנה העבודה פלשוב.

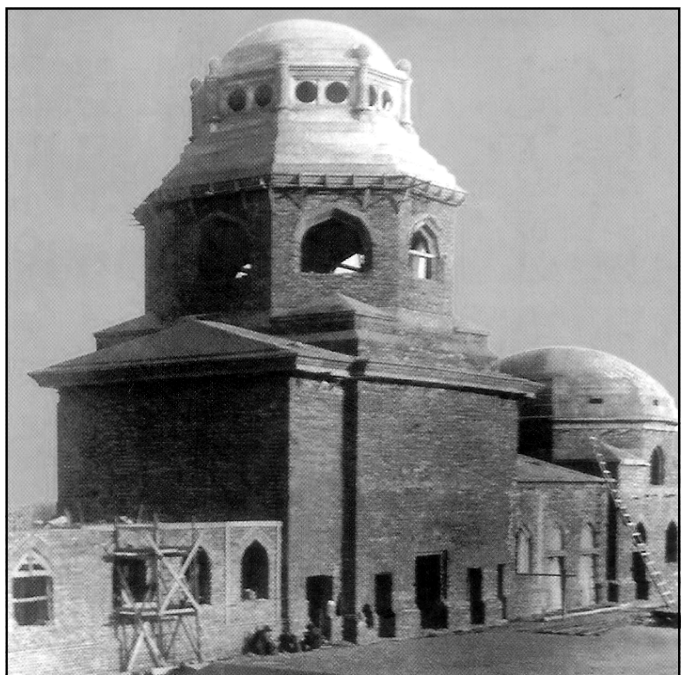
במהלך כל השנים נמשכות עבודות שיפוץ המקום, ניכוש הצמחיה העבותה ושיפוץ מצבות.

בתי עלמין בפודגוז'ה

שני בתי קברות יהודיים היו בפודגוז'ה: האחד הוקם על ידי קהילת יהודי פודגוז'ה, ברחוב ירושלים 25 (Jeruzolimska), והאחר הוקם על ידי קהילת קרקוב ברחוב אברהמה 3 (Abrahama). על בתי קברות אלה הוקם, על ידי הנאצים בשנת 1942, מחנה העבודה פלשוב. היום לא נותר זכר מבתי קברות אלה, ורק מספר מצבות בודדות נותרו במקום.

בית הקברות ברחוב ירוזלימסקה 25

בשנות השמונים של המאה ה-19 הקימו אנשי קהילת יהודי פודגוז'ה בית עלמין עבור מתי הקהילה - עד להקמת בית עלמין זה נקברו מתי הקהילה הצעירה, שקמה בשנות ה-60 של המאה ה-19, בבית העלמין מיודובה או בבית העלמין של קהילת ויילצ'קה.

בית הלוויות המפואר בבית העלמין ברח' ירוזולומיסקה

קוראים כותבים

בעקבות המאמר על בית החולים היהודי בקרקוב אני מבקשת להוסיף כי דודתי, ד"ר אידה שטראוכן-באומינגר היתה רופאה בבית החולים היהודי. ד"ר שטראוכן נולדה ב-1893 בקרקוב, סיימה את לימודי הרפואה ב-1925 ועבדה כרופאה פנימאית בבית החולים ברחוב סקבינסקה. בזמן הכיבוש הגרמני עבדה כרופאה בבית החולים בגטו, נרצחה בבלוז' באקציה של 28 באוקטובר 1942.

חנה קופלמן

בהמשך לבקשה למידע על בית ספר עברי בקרקוב לאחר המלחמה: שם בית הספר העברי בו למדנו עברית היה "בית ספר תרבות" ומנהלו היה פאביאן שלאנג. דומני שבית הספר היה ברחוב קרקובסקה. היה עוד בית ספר יהודי, שם לימדו יידיש והוא שכן, כמדומני, ברחוב אסתר או ששמו היה "אסתרקה".

מרצל קורצמן

המערכת: בית ספר תרבות בקרקוב השתייך לאגף לתרבות וחינוך של תנועת החלוץ בפולין.

אבי ז"ל, ד"ר לודוויג ברודר, היה מנהל בית ספר עברי בקרקוב אחרי המלחמה. אולי מישהו יכול להוסיף פרטים על בית ספר זה?

תאודור ברודר

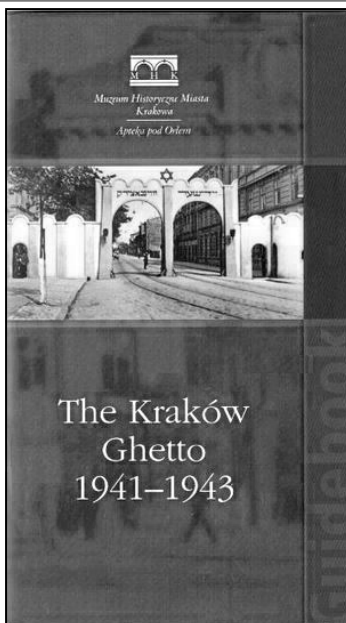
אבי ז"ל, צבי (השיק) פריס (Hesiek Fries) יליד 1896, סיפר לי שהשתייך לסקציה רוכבי האופנים של מכבי קרקוב. במסגרת עיסוקיו הספורטיביים השתתף אבי בתחרויות שונות, כולל רכיבה על אופניים סביב פולין (רכיבה של כ-3 שבועות), וזכה בגביעים ומדליות. הורי עלו לישראל בשנת 1935, ובשנת 1939 נסעו, הורי ואני, לבקר את המשפחה בפולין.

בעת ביקורנו פרצה מלחמת העולם השנייה, ואנו ברחנו לברית המועצות ושם נדדנו עד שנת 1946. חזרנו לקרקוב וב-1947 עלינו לישראל. המדליות והגביעים אבדו בנדודים.

בתמונה: אבי, מסומן בחץ, וחברי קבוצת הרוכבים של מכבי.

יוסף פריס

גטו קרקוב 1941-1943

הספר "גטו קרקוב 1941-1943", מדרך לשטח הגטו לשעבר, מאת: אנה פיורו, בהוצאת מחלקת המוזיאונים של עיריית קרקוב, מדרך את המסיירים בשטח שבו היה הגטו, ומוביל למקומות ולמבנים החשובים.

גטו קרקוב, שהיה ממרץ 1941 ועד מרץ 1943, היה ממוקם על הגדה הימנית של נהר הוויסלה, במחוז פודגוז'ה, ובו רוכזו כל יהודי קרקוב ורבים מיישובי הסביבה. בשתי אקציות שהיו בגטו, בשבוע הראשון של יוני 1942 וב-28 באוקטובר 1942 נשלחו למעלה מ-11,000 יהודים למחנה המוות בלוז', ועם חיסול הגטו נרצחו כ-1,000 יהודים במקום ועוד 2,000 נרצחו באושוויץ.

בגטו פעלו מוסדות רבים וביניהם המשרד לעזרה הדדית היהודית, לשכת עבודה, בית המועצה היהודית, בתי חולים, בית יתומים, בית זקנים ועוד.

"יהודים ויהדות במחקר הפולני העכשווי"

העמותה הפולנית ללימודי יהדות Polskie Towarzystwo Studiów Żydowskich (PAJS) נוסדה בקרקוב בשנת 1996 על ידי קבוצת חוקרים ממוסדות אקדמיים שונים בפולין. בין מטרות העמותה: שיתוף כל החוקרים בפולין העוסקים בנושא, קידום ופופולריזציה של המחקרים על ההיסטוריה והתרבות היהודית, תוך שימת דגש על יהודי פולין, ותוך שיתוף פעולה עם מוסדות מחקר בארצות אחרות.

העמותה מארגנת כנסים, הרצאות וסמינרים ותומכת בתוכניות לימודיות.

www.jewishstudies.pl/pl

במרכז ללימודי יהדות של האוניברסיטה הגילונית בקרקוב, ברחוב יוזפה 19 בקזימייז', התקיים כנס של העמותה הפולנית ללימודי יהדות בנושא: "יהודים ויהדות במחקר הפולני העכשווי".

הכנס ארך שלושה ימים ונדדו בו, בין היתר, הנושאים: לימודי יהדות, תחיית החיים היהודים בפולין ומדיניות החוץ הפולנית; מוזיאון להיסטוריה של יהודי פולין ותפקידו בהתפתחות לימודי יהדות בפולין; ההיסטוריה של היהודים בפולין בתקופה המודרנית; תיאטרון, דרמה, ספרות ואמנות יהודית; אנטישמיות ועוד.

מי מכיר? מי יודע?

מופיעים ברצף באותו סרט צילום. האם מישהו יכול לזהות את המצולמים? האם התאומים הגייגים הם האחים קלוגר?

התמונות שלהלן צולמו על ידי זאב (וילק) אלכסנדרוביץ, ככל הנראה בקרקוב, וככל הנראה יש קשר משפחתי בין כולם שכן הם

